

Психологічний аналіз життєвих цінностей студентів різних професійних напрямків

У статті представлено результати дослідження ціннісно-сислової сфери студентів професійних напрямків “Комп’ютерна інженерія”, “Мистецтво”, “Економіка і підприємництво”, “Пожежна безпека”, “Фізичне виховання і спорт”, “Будівництво”. Виявлено ціннісно-сислові настанови в буденній свідомості молоді.

Ключові слова: ціннісні орієнтації, цінності-сисли, ціннісно-сислова сфера особисті.

В статье представлены результаты исследования ценностно-сисловой сфери студентов профессиональных направлений “Компьютерная инженерия”, “Искусство”, “Экономика и предприятие”, “Пожарная безопасность”, “Физическое воспитание и спорт”, “Строительство”. Выявлены ценностно-сисловые установки в обыденном сознании молодёжи.

Ключевые слова: ценностные ориентации, ценности-сислы; ценностно-сисловая сфера личности.

Постановка проблеми

Політичні, соціальні та економічні кризи, що супроводжують українське суспільство, утруднюють соціальну адаптацію молоді й перешкоджають творчій реалізації та здоровому особистісному розвитку.

Специфіка кризового суспільства пов’язана з феноменами сисловтрати, “метафізичного відчаю” (С.А.К’еркегор), “екзистенціального вакууму” (В.Франкл), “руйнування ціннісного цілого” (Ф.Ю.Василук) [8, 10].

Дослідження ціннісно-сислових настанов молоді з метою розробки методів запобігання регресивним формам екзистенціального вибору в умовах кризового суспільства, а також недостатнє вивчення теми зумовлюють її актуальність.

На нашу думку, визначення особливостей ціннісно-сислових настанов студентів різних напрямків професійної підготовки, в яких соціологічна конкретика поєднана з психологічним аналізом, може розширити межі розуміння психологічних закономірностей, які панують в буденній свідомості молоді, та зрозуміти мотиви її поведінки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Термін “цінність” у психологічній науці вживається по відношенню до різних класів психічних явищ. Соціологізаторське тлумачення цінностей зустрічається в роботах М. Рокича, Д. Супера, Ш. Х. Шварца в межах позитивістської методологічної орієнтації західної академічної психології і плідно застосовується у практиці суспільного діяння [8]. Здійснити індивідуалізоване визначення цінностей особистості дозволяє екзистенціально-феноменологічна методологія, що традиційно застосовується дослідниками-клініцистами Р. Ассаджіолі, Л. Бінсвангером, М. Боссом, Р. Лейнгом, А. Маслоу, Р. Мейєм, Ф. Перлзом, К. Роджерсом, Ж.-П. Сартром, В. Франклом, К.Г. Юнгом, І. Яломом, К. Ясперсом [5; 6; 8; 16; 17; 18; 19; 20; 24; 27; 30; 31; 32].

У вітчизняній науці для пояснення ціннісних явищ К. Абульханова-Славська, І. Маноха, В. Роменець, О. Старовойтенко, В. Татенко застосували ідею внутрішньої детермінації психіки людини С. Рубінштейна [1; 15; 21; 22; 25; 23]. Проблема динаміки індивідуальних цінностей і смислів постає однією із ключових у дослідженнях життєвих криз особистості, феноменології життєвих світів, процесів перевершення критичної ситуації (Л.І.Анциферової, Ф.Василюк, О.А.Донченко, Т.М.Титаренко) [3; 4; 10; 13]. Категорія “особистісного смислу” О. Леонтєва, історично пов’язана з уявленнями Л.С. Виготського про “динамічні смислові системи”, в останні роки актуалізована в працях Г. Вайзер, В. Казміренка, І. Манохи, В. Роменця, В. Чудновського та визнана перспективним напрямом психологічних досліджень [8; 9; 14; 15; 21].

Ціннісно-смилова сфера особистості має сторони:

- змістову – ціннісний простір та конкретні феномени: архетипи, індивідуальні ціннісні структури (ціннісні орієнтири, ціннісні норми, ідеали, ціннісні враження, ціннісні уявлення, ціннісні позиції або орієнтації, ціннісні інтроєкти й паттерни, смисли, смислові настановлення, цінності та смисл життя), соціальні ціннісні структури;
- динамічну (до якої належить макродинаміка сфери в цілому та мікродинаміка окремих феноменів) [8].

Динаміка ціннісно-смилової сфери особистості має екзистенціальний аспект. Обрання людиною певної моделі буття у формі професійного самовизначення пов’язане з ціннісними орієнтаціями, мотивами, інтересами та іншими властивостями і установками особистості [11; 12]. Отже, професійна спрямованість людини характеризує ціннісно-смилову сферу особистості.

Цінності як складову спрямованості особистості, в тому числі і професійної, досить ґрунтовно розкрито в працях К. Абульханової-Славської, Б. Ананьєва, Л. Божович, С. Рубінштейна, Д. Узнадзе, Т. Яценко [1; 2; 7; 11; 12; 23; 26].

Загалом можна вести мову про професійну спрямованість навіть тоді, коли молода людина тільки-но обрала і опановує професію.

Метою дослідження є визначення особливостей ціннісно-сислової сфери студентів різних професійних напрямків.

Об'єктом дослідження є буденна свідомість студентської молоді. Предметом дослідження – ціннісні орієнтації та особистісні смисли студентів. Гіпотеза дослідження у тому, що ціннісно-сислові сфери студентів різних професійних напрямків матимуть характерні особливості, пов'язані із професійним самовизначенням.

Основний матеріал і результати дослідження

На етапі пілотного дослідження 120 студентам пропонувалося написати твір за темою: “Сенс мого життя”, “Мої мрії та прагнення”, “Мої життєві цінності та інтереси”. Матеріали опрацьовувалися методом контент-аналізу. В результаті було складено список з 15 категорій-сислів: відповідальність, свобода, патріотизм, самостійність, задоволення, стиль, гроші, правда, вигода, справедливість, розвиток, розум, віра в Бога, кохання, сім'я. В анкеті студентам було запропоновано зіставити їх між собою.

Для діагностики реальної структури ціннісних орієнтацій студентів була використана методика С. Бубнова, яка включає 11 шкал: приємне проведення часу, відпочинок; високе матеріальне забезпечення; пошук та насолода прекрасним; допомога людям, милосердя; любов; пізнання нового в світі, природі, людині; високий соціальний статус, управління людьми; визнання та повага людей, вплив на оточуючих; соціальна активність для досягнення позитивних зрушень в суспільстві; спілкування; здоров'я.

В дослідженні взяли участь 820 студентів (з них 487 юнаків та 333 дівчини) вищих навчальних закладів міста Черкаси за професійними напрямками підготовки: комп'ютерна інженерія (0915); мистецтво (0202); економіка і підприємництво (0501); пожежна безпека (0928); фізичне виховання і спорт (0102); будівництво (0921)¹.

¹ Відповідно до «Переліку напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 травня 1997 р. №507, документ 507-97 п, редакція від 25.04.09

Первинні дані піддавалися багатомірному статистичному аналізу. Факторний аналіз здійснювався за допомогою програмного забезпечення SPSS.

Змістовну складову ієрархічної структури ціннісних орієнтацій визначали за рейтингом, якого набула та чи інша цінність. Для цього були визначені середні значення по вибірці та окремо за напрямками професійної підготовки. В результаті порівняння середніх значень за шкалами ціннісних орієнтацій та категорій-смислів кожній було присвоєно ранг відповідно до її значущості по вибірці та окремо за кожним професійним напрямком (див. табл. 1, 2).

Таблиця 1

Показники ієрархічної структури ціннісних орієнтацій студентів, визначених за методикою С. Бубнова

Ціннісні орієнтації	По всій вибірці	За напрямами підготовки					
		Комп'ютерна інженерія	Мистецтво	Економіка і підприємництво	Пожежна безпека	Фізичне виховання і спорт	Будівництво
Приємне проведення часу, відпочинок	3	3	4	3	3	4	3
Високе матеріальне забезпечення	8	7	9	5	5	7	7
Пошук та насолода прекрасним	6	8	3	7	11	10	10
Допомога людям, милосердя	2	2	2	2	1	2	1
Любов	4	4	5	4	4	5	4
Пізнання нового в світі, природі, людині	9	5	6	10	9	9	6
Високий соціальний статус, управління людьми	7	10	10	8	6	6	9
Визнання та повага людей, вплив на оточуючих	1	1	1	1	2	1	2
Соціальна активність для досягнення позитивних зрушень в суспільстві	11	11	11	11	10	11	11
Спілкування	10	9	7	9	8	8	8
Здоров'я	5	6	8	6	5	3	5

Як видно з таблиці, при порівнянні структури ціннісних орієнтацій студентів різних професійних напрямків помітні істотні відмінності в ціннісних пріоритетах.

Для студентів, які опановують комп'ютерні спеціальності, ціннісна орієнтація “пізнання нового в світі, природі, людині” не випадково займає в ієрархічній структурі місце (5) набагато вище, ніж серед представників інших професійних напрямків (9-10). Предмети праці (інформаційне забезпечення), засоби праці (комп'ютери, комп'ютерні мережі та системи), способи праці (інформаційні технології) – вся інформаційно-комунікативно-технічна індустрія має за особливість швидкі темпи оновлювання. Бути професіоналом означає вміти швидко опрацьовувати нову інформацію, пристосовуватись, адаптуватись до змін. Звичайно, що, крім гнучкого інтелекту, необхідне відповідно шанобливе ставлення людини до процесу пізнання, що в свою чергу є основою відкритості та готовності сприймати нову інформацію.

Професійна реалізація в творчій діяльності залежить від здатності відчувати та створювати гармонію. Тому майбутні дизайнери “пошуку та насолоді прекрасним” віддають третю позицію у рейтингу, в той час як для інших вона є аутсайдером списку (7-11).

Виняткове ставлення у студентів факультету фізичного виховання і спорту до здоров'я (3). Рівень їх досягнень у навчанні залежить від самопочуття набагато більше, ніж у дизайнерів (8), програмістів та економістів (6). Метою і основним змістом фізичного виховання є профілактика здоров'я людини та пропаганда здорового образу життя. Наслідком є сформоване ставлення до здоров'я як до особливої цінності.

Прагненням високого матеріального забезпечення вирізняються майбутні економісти (5). Ефективне підприємництво та фінансова діяльність передбачають отримання прибутків. Спрямованість студентів до матеріальних благ є мотиваційним чинником, що підтримує їх зацікавленість опановувати професію.

Переглядаючи ієрархічні структури ціннісних орієнтацій опитаних студентів, маємо всі підстави говорити про те, що в цьому випадку має місце розповсюджений випадок реверсії, який описував А. Маслоу [16]. Потреба в самоствердженні, визнанні проявляє себе як більш суттєва, ніж потреба в любові. Основою феномену, на думку вченого, є уявлення про те, що сильні, власні, впевнені люди, які поводяться активно і навіть агресивно, заслуговують більшої любові та з більшим правом використовують її плоди. Саме маючи такі уявлення, люди, які потребують та прагнуть любові, демонструють самовпевненість. Але у цьому випадку самоповага – не є кінцевою метою, а виступає лише як засіб задоволення іншої потреби [16].

Ціннісна орієнтація, яка пов'язана з соціальною активністю заради досягнення позитивних зрушень в суспільстві, займає останні позиції в ієрархічних структурах (10-11). Це свідчить про те, що молоді люди не готові до пожертв і втрат заради суспільних благ та інших людей. Використовуючи концепцію А. Маслоу, можна припустити, що у молодих людей не розвинений імунітет до можливої фрустрації базових потреб. Очевидною причиною є незадоволення базових потреб у ранньому дитинстві. Психологічні наслідки – витіснення цінності соціальної активності задля інших людей на останні позиції в ціннісній ієрархії [16].

Таблиця 2

Показники ієрархічної структури життєвих смислів студентів за списком категорій-смислів, виявлених у результаті пілотажного дослідження

Життєві цінності	По всій вибірці	За професійними напрямками					
		Комп'ютерна інженерія	Мистецтво	Економіка і підприємництво	Пожежна безпека	Фізичне виховання і спорт	Будівництво
Відповідальність	12	11	11	12	11	12	10
Свобода	7	7	7	7	8	8	8
Патріотизм	15	15	15	15	13	15	14
Самостійність	9	8	8	8	9	11	8
Задоволення	10	9	10	9	12	10	11
Стиль	14	14	13	14	15	14	15
Гроші	11	10	12	10	10	9	9
Правда	5	6	4	5	6	4	4
Вигода	13	13	14	13	14	13	12
Справедливість	4	4	5	4	4	5	5
Розвиток	6	5	6	6	7	7	7
Розум	3	3	3	3	3	3	3
Віра в Бога	8	12	9	11	5	6	13
Кохання	2	2	2	2	2	2	2
Сім'я	1	1	1	1	1	1	1

Як видно з таблиці, серед студентів різних професійних напрямків підготовки найбільше актуалізується потреба в любові, прихильності, приналежності. Молоді люди особливо гостро

відчувають потребу в сім'ї (1), в коханні (2). Вони жадають теплих, дружніх стосунків, прагнуть опинитись серед соціальної групи, яка б забезпечила їм ці потреби. Крім того, більшість студентів 2-4 курсів не є соціально зрілими, мешкають у батьківській родині і отримують не лише психологічну, а й фінансову підтримку.

Однією із головних турбот молодого людини у віці 18-23 років є пошук шлюбного партнера. В зв'язку з цим високо цінується почуття кохання.

“Розум” займає третю позицію в ієрархії смислів студентської молоді. Категорія наповнена турботами та переживаннями, пов'язаними з провідною діяльністю – навчанням. Успіх у навчанні, самооцінка, статус в навчальній групі, міжособистісні стосунки залежать від розумових здібностей молодих людей.

До списку категорій-смислів потрапили і політичні цінності. Спираючись на класифікацію політичних цінностей, запропонованих Л. Лясотою, виділяємо політичні цінності-ідеї (свобода, справедливість) і розвиваючі політичні цінності (відповідальність, патріотизм) [12].

В ієрархічних структурах цінності-ідеї займають середні позиції: справедливість (4-5), свобода (7-8). А розвиваючі цінності – останні: відповідальність (11-12), патріотизм (13-15). Це може означати відсутність у молодих людей практичних навичок реалізації своїх “високих” прагнень. У свідомості більшості студентів відсутній зв'язок між категоріям-смислами “свобода”, “відповідальність”, “справедливість”.

Суттєві відмінності серед представників різних професійних напрямків у ставленні до Бога. Віра в Бога займає високі позиції в ієрархії життєвих цінностей лише студентів військових спеціальностей (5) та фізичного виховання (6), в той час, як у інших вона розташовується на передостанніх місцях (9-10). Вірогідною причиною є походження студентів. Так, для вихідців із сіл та селищ, які складають вагомий відсоток вихованців двох зазначених вище факультетів, віра в Бога є складовою родинного виховання, в той час, як для мешканців міст виховання в атмосфері набожності є скоріше виключенням, аніж правилом.

Порівняльний аналіз ієрархічних структур ціннісних орієнтацій студентів був проведений задля порівняння ставлень студентів різних професійних напрямків до тієї чи іншої цінності. Натомість, щоб визначити, студенти якого професійного напрямку є найбільше/найменше, наприклад, відповідальними, необхідно порівняти середні значення за шкалою “відповідальність” серед представників різних професійних напрямків підготовки (див. табл. 3).

Порівняння ціннісних орієнтацій та категорій-сміслів серед студентів різних професійних напрямків

Ціннісні орієнтації	Максимальні значення	Мінімальні значення
Примне проведення часу, відпочинок	Економіка і підприємництво	Фізичне виховання і спорт
Високе матеріальне забезпечення	Економіка і підприємництво	Мистецтво
Пошук та насолода прекрасним	Мистецтво	Фізичне виховання і спорт
Допомога людям, милосердя	Пожежна безпека	Комп'ютерна інженерія
Любов	Пожежна безпека	Будівництво
Пізнання нового в світі, природі, людині	Комп'ютерна інженерія	Фізичне виховання і спорт
Високий соціальний статус, управління людьми	Пожежна безпека	Мистецтво
Визнання та повага людей, вплив на оточуючих	Пожежна безпека	Комп'ютерна інженерія
Соціальна активність для досягнення позитивних зрушень у суспільстві	Пожежна безпека	Фізичне виховання і спорт
Спілкування	Економіка і підприємництво	Будівництво
Здоров'я	Пожежна безпека	Мистецтво
Відповідальність	Будівництво	Економіка і підприємництво
Свобода	Будівництво	Фізичне виховання і спорт
Патріотизм	Будівництво	Економіка і підприємництво
Самостійність	Будівництво	Фізичне виховання і спорт
Задоволення	Економіка і підприємництво	Пожежна безпека
Стиль	Мистецтво	Пожежна безпека
Гроші	Економіка і підприємництво	Мистецтво
Правда	Пожежна безпека	Комп'ютерна інженерія
Вигода	Комп'ютерна інженерія	Пожежна безпека
Справедливість	Мистецтво	Будівництво
Розвиток	Комп'ютерна інженерія	Пожежна безпека
Розум	Економіка і підприємництво	Мистецтво
Віра в Бога	Пожежна безпека	Будівництво
Кохання	Фізичне виховання і спорт	Комп'ютерна інженерія
Сім'я	Фізичне виховання і спорт	Мистецтво

Із порівняльного аналізу ціннісних орієнтацій та категорій-сміслів студентів різних професійних напрямків видно, що

студенти професійного напрямку “Економіка і підприємництво” егоценотровані (максимальні значення за шкалами матеріальних та гедоністичних цінностей). Гуманістично спрямованими є студенти фізичного виховання, а соціально-орієнтованими – студенти військового вищого навчального закладу. Політичними категоріями-смыслами найповніше наповнена буденна свідомість майбутніх будівельників.

Результати були піддані п’ятифакторному аналізу методом головних компонентів за допомогою програмного забезпечення SPSS. Крім того, в процесі факторного аналізу було визначено питому вагу кожного фактора серед вибірки студентів за відповідними професійними напрямками. Для цього був використаний метод поділу факторного навантаження на чотири групи процентилей: фактор відсутній, слабкий фактор, сильний фактор, дуже сильний фактор.

По першому фактору домінуючі факторні навантаження мали такі ціннісні орієнтації та категорії-смысли: “справедливість” (0,601), “патріотизм” (0,476), “відповідальність” (0,462), “правда” (0,391), “пошук та насолода прекрасним” (0,344), “пізнання нового в світі, природі, людині” (0,331), “допомога людям, милосердя” (0,314). А опозицію їм утворили цінності з протилежним знаком та більш значущими навантаженнями: “гроші” (-0,805), “вигода” (-0,709), “високе матеріальне забезпечення” (-0,568), “задоволення” (-0,481), “стиль” (-0,417), “високий соціальний статус та управління людьми” (-0,387).

Зміст фактора, очевидно, відображає особистісний конструкт, який фіксує різні життєві стилі: стиль життя, в основі якого морально-етична ціннісно-смыслова сфера та матеріалістично-гедоністичний стиль життя з відповідними ціннісними орієнтаціями та смыслами. Отже, перший фактор – це **фактор духовності, або ж несумісності морально-етичних та матеріально-гедоністичних цінностей.**

Перший фактор найбільше (32,1%) проявився серед студентів професійного напрямку “Мистецтво” і повністю відсутній у 33,9% студентів факультету фізичного виховання та спорту. Це можна пояснити відмінністю у диференціації моральних та матеріальних цінностей в свідомості студентської молоді. Так, серед студентів-спортсменів духовне не протистоїть матеріальному так сильно, як серед майбутніх дизайнерів, які в силу своєї творчої спрямованості більш схильні до протиставлень.

Другий фактор представлений такими цінностями та смыслами: “здоров’я” (0,5467), “високий соціальний статус та

управління людьми” (0,538), “допомога людям, милосердя” (0,525), “визнання та повага людей, вплив на оточуючих” (0,502), “любов” (0,377), “соціальна активність для досягнення позитивних зрушень” (0,345), “Віра в Бога” (0,339), “спілкування” (0,331), “високе матеріальне забезпечення” (0,303), “сім’я” (302) – в опозиції до цінностей та смислів “самостійність” (–0,381), “свобода” (–0,306).

Особистісний конструкт заданий опозицією двох світосприйняттів соціально-орієнтованого та індивідуалістичного. В зв’язку з цим **фактор** отримує назву “**Ставлення до соціально-орієнтованого та індивідуалістично-орієнтованого світосприйняття**”.

Виявилось, що другий фактор проявився найбільше (49,2%) серед майбутніх пожежників, у той же час повністю відсутній у 35,9% програмістів, 35,4 % дизайнерів. Це можна пояснити особливостями професійної діяльності. Майбутні пожежники виховуються в дусі колективізму, розуміють відносини влада-підлеглий, і на собі відчувають величезну роль команди у виконанні своїх професійних зобов’язань. Натомість цього позбавлені студенти професійних напрямків “Мистецтво” та “Комп’ютерна інженерія”.

До речі, серед останніх найяскравіше проявився третій однополюсний фактор. До нього увійшли “пошук та насолода прекрасним” (0,640), “пізнання нового в світі, природі, в людині” (0,445), “соціальна активність для досягнення позитивних зрушень” (0,419), “спілкування” (0,381), “стиль” (0,320). Об’єднання естетичних, пізнавальних, соціально-гуманістичних цінностей у спільний фактор вказує на те, що він, очевидно, відображає ціннісно-смыслову сферу особистості, яка самоактуалізується та духовно розвивається. З точки зору А. Маслоу, для самоактуалізованої людини характерні радість від пізнання, споглядання прекрасного, здатність реалізувати свій потенціал не лише задля себе, а й для суспільного блага [16]. Фактор отримує назву **фактора насолоди від пізнання, соціальної активності, спілкування**.

Майбутні програмісти (37,5%) і дизайнери (30,7 %) впереджають інших на шляху самоактуалізації та відчувають особливий “смак життя”: одержують насолоду від професійної діяльності й служіння людям. У 45,5% спортсменів цей фактор, на жаль, відсутній.

Четвертий фактор складається із цінностей: “розвиток” (0,431), “розум” (0,387), “соціальна активність для досягнення

позитивних зрушень у суспільстві” (0,376), “пізнання нового в світі, природі, людині” (0,305) – в опозиції до цінностей “любов” (-0,425), “приємне проведення часу, відпочинок” (-0,364), “задоволення” (-0,304). Зміст фактора заданий протиставленням цінностей, що забезпечують основу кар’єрного росту і цінностей особистісного щастя. Тому фактор отримує назву **фактора кар’єрного росту**.

Четвертий фактор проявляється серед 34,9% представників творчого професійного напрямку – дизайнерів. Впадає у вічі песимізм, пов’язаний з уявленнями творчої молоді про те, що “розвиток” та “розум” важко поєднується з особистісним щастям. Можливо, високий відсоток прояву фактора серед дизайнерів це наслідок того, що питому вагу у вибірці складають дівчата. А серед них поширеним є стереотип “розумних жінок чоловіки бояться”, “... або робота, або сім’я...” і т. д. Вочевидь, пояснення є вірогідним, оскільки у 38% спортсменів фактор відсутній взагалі, а серед них більшість представників чоловічої статі.

П’ятий фактор відображає опозицію категорії-смыслу “свобода” (0,562) з категоріями-смыслами “розвиток” (-0,517), “кохання” (-0,440). Об’єднання в одному факторі настільки змістовних категорій-смыслів можна пояснити особливою сенситивністю молодих людей до проблеми особистісної свободи. Почуття кохання в опозиції до категорії свободи може вказувати на побоювання втрати особистісної свободи. Категорія-смысл “розвиток” у сприйнятті студентів не випадково протистоїть категорії “свобода”. Провідна діяльність студентів – навчання. На жаль, навчання в свідомості студентів пов’язане не стільки з розвитком, скільки з зобов’язаннями (режим навчання, заліки, екзамени і т.д.), які обмежують особистісну свободу. В зв’язку з вказаним, доречно, на нашу думку, назвати його **фактором особистісної свободи**.

Найменш стурбовані проблемою втрати особистісної свободи студенти військового вищого навчального закладу (у 38,7% повністю відсутній фактор) та майбутні будівельники (39,1%). Навпаки, в свідомості дизайнерів потреба в особистісній свободі виражена найдужче (фактор сильно виражений у 35,4 %).

Висновки

Дослідження ціннісно-смыслові сфери студентів професійних напрямків підготовки “Комп’ютерна інженерія”, “Мистецтво”, “Економіка і підприємництво”, “Пожежна безпека”, “Фізичне виховання і спорт”, “Будівництво” виявило присутність відмінностей в ієрархічних структурах ціннісних орієнтацій та життєвих

смислів, обумовлених професійною орієнтацією молодих людей, гендерними відмінностями та особливостями виховання в батьківській сім'ї.

Виявилось, студенти факультету фізичного виховання і спорту спрямовані на гуманістичні цінності, вихованці військового навчального закладу – соціально-орієнтовані; майбутні економісти – егоценотровані. Політичними категоріями-смыслами найповніше наповнена буденна свідомість майбутніх будівельників. А творче налаштовані дизайнери особливо чутливі до протиріч, що виникають на шляху кар'єрного зросту, збереження власної свободи та задоволення потреби особистісного щастя.

Крім того в буденній свідомості молоді виявлено ціннісно-смыслові настанови несумісності морально-етичних та матеріально-гедоністичних цінностей; соціально-орієнтованого та індивідуалістично-орієнтованого світосприйняття. Присутні характерні для студентського віку побоювання втратити особистісну свободу. А також виявлено потребу в пізнанні, спілкуванні, соціальній активності заради інших.

На жаль, у свідомості сучасної студентської молоді присутні наслідки перебування у кризовому суспільстві. Так, цінності кар'єрного зростання, особистісного розвитку та самоактуалізації в свідомості молоді протистоять цінностям особистісного щастя. На думку більшості студентів, для того, щоб “стати людиною в нашій країні”, необхідні надзусилля і багато часу, що зовсім не сприяє щасливому особистісному життю.

Список використаних джерел

1. Абульханова-Славская К. А. Стратегия жизни. – М.: Мысль, 1991. – 302 с.
2. Ананьев Б. Г. Избранные психологические труды. – М.: Педагогика, 1980. – Т. I. – 230 с; Т. II – 287 с.
3. Анциферова Л.И. О динамическом подходе к психологическому изучению личности // Психологический журнал. – 1981. – Т. 2. – С. 8 – 18.
4. Анциферова Л.И. Системный подход в психологии личности // Принцип системности в психологических исследованиях. – М., 1990. – С. 61 – 78.
5. Ассаджиоли Р. Психосинтез. – М.: Психотерапия, 2008. – 384 с.
6. Бинсвангер Л. Бытие-в-мире. Избранные статьи. Я. Нидлмен. Критическое введение в экзистенциальный психоанализ. – М.: Рефл-бук, 1999. – 336 с.

7. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте. – М.: Просвещение, 1968. – 464 с.
8. Бреусенко О.А. Динаміка ціннісно-сислової сфери особистості в умовах екзистенціальної кризи: Автореф. дис. ...кандидата психол. наук: 09.00.01 / Київського національного університету імені Тараса Шевченка – К., 2000. – 35 с.
9. Вайзер Г.А. Смысл жизни и “двойной кризис” в жизни человека // *Психологический журнал*. – 1998. – № 5. – С. 3–14.
10. Василюк Ф. Е. Психология переживания. – М.: Изд-во МГУ, 1984. – 200 с.
11. Велюжаніна Т.А. Динаміка ціннісно-сислової сфери особистості в процесі професійного становлення майбутніх психологів 2006 года: Автореф. дис... кандата психол. наук: 19.00.07 / Ін-т психології ім. Г.С.Костюка АПН України. – К., 2006. – 22 с.
12. Дмитерко-Карабин Х.М Вплив смисложиттєвих орієнтацій на мотиваційну готовність до професійної діяльності майбутніх психологів: Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07/ Прикарп. ун-т ім. В.Стефаніка. – Івано-Франківськ, 2004. – 20 с.
13. Донченко Е.А., Титаренко Т.М. Личность: конфликт, гармония. – К.: Политиздат Украины, 1989. – 185 с.
14. Казмиренко В.П. Социальная психология организаций. – К: МЗУУП, 1993. – 384 с.
15. Маноха І.П. Психологія потаємного “Я”. – К.: Поліграфкнига, 2001. – 448 с.
16. Маслоу А. Дальние пределы человеческой психики / Пер. с англ. – СПб.: Евразия, 1997. – 332 с.
17. Мэй Р. Любовь и воля / Пер. с англ. – К.: Рефл-бук, 1997. – 376 с.
18. Мэй Р. Смысл тревоги / Пер. с англ. – М.: Независимая фирма “Класс”, 2001. – 375 с.
19. Перлз Ф. Эго, голод и агрессия / Пер. с англ. – М.: Смысл, 2000. – 358 с.
20. Роджерс. К. Клиенто-центрированная терапия. – К.: Ваклер, 1997. – 83 с.
21. Роменець В.А. Психологія творчості: Навч. посіб. – К.: Либідь, 2001. – 288 с.
22. Роменець В. А., Маноха І. П. Історія психології ХХ ст.: Навч. посіб. – Київ: Либідь, 1998. – 990 с.

23. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – СПб.: Питер, 1999. – 720 с.
24. Сартр Ж.-П. Сумерки богов. – М.: Политиздат, 1989. – 344 с.
25. Татенко В. А. Психология в субъектном измерении. – К.: Просвіта, 1996. – 403 с.
26. Узнадзе Д.Н. Психология установки. – СПб.: Питер, 2001. – 416 с.
27. Франкл В. Психотерапия и экзистенциализм / Пер. с англ. – М.: Апрель – Пресс, 2000. – 211 с.
28. Франкл В. Человек в поисках смысла. – М.: Прогресс, 1990. – 360 с.
29. Шевчук М.В. Психологічні механізми трансформації ціннісних орієнтацій студентської молоді: Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.01 / Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2000. – 25 с.
30. Юнг К. Тэвистокские лекции. Аналитическая психология: ее теория и практика / Пер. с англ. – К.: СИНТО, 1995. – 235 с.
31. Ялом И. Экзистенциальная психотерапия / Пер. с англ. – М.: Класс, 1999. – 576 с.
32. Ясперс К. Общая психопатология / Пер. с нем. – М.: Практика, 1997. – 1056 с.

In this article there are shown results of research of valuably-semantic sphere of students' of such professional directions as: "Computer engineering", "Art", "Economy and enterprise", "Fire security", "Physical training and sport", "Building". There are revealed valuably-semantic installations in ordinary consciousness of youth.

Key words: valuable orientations, values-meanings, semantic sphere of the person.

Отримано: 06.12.2009